

Hiri hezitzailea: eskola-patioak naturalizatzea

Eka. 28 - Eka. 29 2022

Kod. H04-22

Mod.:

Aurrez aurrekoa

Edizioa

2022

Jarduera mota

Uda Ikastaroa

Data

Eka. 28 - Eka. 29 2022

Kokalekua

Europa Biltzar Jauregia, Gasteiz Aretoa

Hizkuntzak

Gaztelera Euskara

Balio akademikoa

20 ordu

Antolakuntza Batzordea

Fundación
BBVA

Azalpena

Azken urteetan, hezkuntza-komunitatean ikastetxeetako patioak eraldatzeko zenbait mugimendu sortu dira, hezkidetzan oinarritutako gune inklusibo, iraunkor eta naturalizatuagoak bihurtzeko. Leku hauek hezkuntza-komunitatearen topagune eta ikaskuntzarako eremua zabaldu eta hedatuko duten gune izan daitezten lortu nahi da. Kezka horrekin bat etorrira, Gasteizko Udalak [Patioak naturalizatzeko proiektua](#) hasi du, sistema berdeko elementu gisa. Patioak aldatzeak eta azpiegitura berdean sartzak, hiriko berdeguneak indartzeaz gain, hezkuntza-eremuetako ingurumen-kalitatea hobetuko luke nabarmen, eta oso lotuta dago osasun-alderdiekin eta haur eta gazteen garapenarekin. Gainera, eskolek aukera izango lukete aldaketa klimatikora egokitzeko prozesuan azeleragailu gisa jokatzeko. Era berean, berdegune berria elkarrekin eraikitzeak pertsonetikiko eta ingurunearekiko errespetuan eragingo du, eta desberdintasunen aurkako borrokan norbanakoaren zein taldearen konpromisoa sustatuko du. Hala, naturan oinarritutako irtenbideekin gauzatutako esku-hartzeak aukera emango du hezkuntza-jarduerarako baliabide berriak sortzeko.

Testuinguru honetan, Uda Ikastaro honek hezkuntza-espazioen naturalizazioaren oinarri fisikoak, pedagogikoak eta ingurumenekoak izango ditu ardatz, eta eskolako jolastokiak berde bihurtzeko esperientzia praktikoak ezagutaraziko ditu. Horrez gain, ikastetxeko hezkuntza-proiektua baliabide berde berrira egokitzeko prozesuak gauzatzeko tresnak eskainiko ditu.

Helburuak

Eskola espazioen eraldaketa berdeak dakartzan erronkak eta onurak aztertzea, hezkidetzaren, inklusioaren eta iraunkortasunaren ikuspegiak esku-hartzerako printzipio gisa txertatuz.

Eskolak klima-aldaketara egokitzeko prozesuen azeleratzaile gisa duen zeregin aktiboari buruzko hausnarketa sustatzea.

Ikastetxeak eraldatzeko esperientziak eta prozesuak zabaltzea.

Patioak naturalizatzeko proiektuetan parte hartzeko eta hezkuntza-proiektua baliabide berrietara egokitzeko tresnak eskaintzea.

Ikastaroaren laguntzaile espezifikoak

Programa

2022-06-28

08:30 - 09:00 Entrega de documentación

09:00 - 09:15 Inaugurazio instituzionala. Parte hartzeko ordena:

Apertura del curso

Estibaliz Canto Llorente | Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz - Concejala de Educación y Cultura

Manoli Igartua Olaechea | UPV/EHU - Vicerrectora del Campus de Álava

Presentacion

Reina Ruiz Bobes | Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz - Jefa de Servicio de Educación

---

Marco teórico en torno a la naturalización de la escuela

El Porqué de la Naturalización de la escuela

09:15 - 09:45 “Transformación en verde incluyendo perspectivas de la coeducación, inclusión y sostenibilidad”

Emma Cortes Maurel | Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Coordinadora Proyecto Ciudad Jugable

---

09:45 - 10:15 “ La escuela como infraestructura verde de la ciudad”

Ane VELASCO Lafuente | Centro de Estudios Ambientales (CEA) del Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz - Jefa del Área de Estudios, Evaluación y Diagnóstico de Sostenibilidad

---

10:15 - 10:45 “ Salud y verde escolar “

Carolyn Daher | ISGlobal - Coordinadora de la Iniciativa de Planificación Urbana, Medio Ambiente y Salud

---

10:45 - 11:15 Atsedena

11:15 - 12:00 “El Cómo de la Naturalización de la escuela. Experiencias nacionales e internacionales”

Mamen Artero Borrue | El globus vermell - Coordinadora de patios x clima y arquitecta co-fundadora de El globus vermell

---

12:00 - 13:30 Mahai ingurua: “Conversación: Recorrido pedagógico de la Naturalización de la escuela”

Emma Cortes Maurel | Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Coordinadora Proyecto Ciudad Jugable

Pilar Calçada Balcells | Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya

Carolyn Daher | ISGlobal - Coordinadora de la Iniciativa de Planificación Urbana, Medio Ambiente y Salud

Daniel Zuazagoitia Rey-Baltar | UPV-EHU - Docente e Investigador en la UPV/EHU, Coordinador del proyecto "Prácticas docentes colaborativas en el huerto ecológico del campus de Álava"

13:30 - 14:00 Sintesia

2022-06-29

09:00 - 09:15	Bienvenida y continuación jornada
Marco práctico y experiencias entorno a la naturalización de la escuela	
09:15 - 10:00	“La participación como herramienta para la transformación” Maia del Tonto El Globus Vermell - Miembro del equipo de Patios x Clima y arquitecta colaboradora de El Globus Vermell
10:00 - 11:30	Mahai ingurua: “Tokiko esperientzien azoka txikia” Kutxa Ekoguneko Baso-eskola eredua Irati Andoño Erdozain Ekogunea - Baso eskola proiektua Arabako Campuseko Baratze Ekologikoan lankidetzako eta diziplinarteko irakaskuntza-praktikak egitea Daniel Zuazagoitia Rey-Baltar UPV-EHU - Docente e Investigador en la UPV/EHU, Coordinador del proyecto "Practicas docentes colaborativas en el huerto ecológico del campus de Álava" Urduñako eskola publikoaren kanpo-espazioaren eraldaketa Enartze Larrakoetxea Arkarazo Urduña HLHI ikastetxea - Zuzendaria Vitoria-Gasteizko eskolako patioak naturalizatzeko proiektua Zuriñe Sanz Lopez de Heredia Vitoria-Gasteizko Udala - Hezkuntza Ekintzen ataleko arduraduna, Hezkuntza Zerbitzua
11:30 - 12:00	Atsedena
12:00 - 13:45	“Dinámica participativa: ¿Cómo puede un proyecto de naturalización servir para la transformación del proyecto educativo?” Maia del Tonto Miembro del equipo de Patios x Clima de El Globus Vermell - Miembro del equipo de Patios x Clima y arquitecta colaboradora de El Globus Vermell Mamen Artero Borrue El Globus Vermell - Arquitecta Pilar Calçada Balcells Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya
13:45 - 14:00	Itxiera Reina Ruiz Bobes Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz - Jefa de Servicio de Educacion, Departamento de Educación y Cultura

Zuzendaritza

Zuriñe Sanz Lopez de Heredia

Gasteizko udala

Pedagogian lizentziatua, Berdintasun eragile Masterra. Egun, Vitoria-Gasteizko Udaleko Hezkuntza Zerbitzuko Hezkuntza Ekintzen ataleko arduraduna da.

Irakasleak

Irati Andoño Erdozain

Kutxa Ekogunea

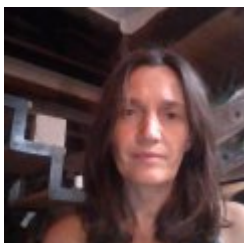

Kutxa Ekoguneko Baso-eskola teknikaria da. EHUko Bilboko Irakasleen eskolan irakasle ikasketak burutu ditu, Haur Heziketan espezialitatea eta Bartzelonako Unibertsitatearen eskutik Ikaskuntza Espazioen Diseinua graduondoa burutu du. Esperientzia handia du haur eta gazteekin bai helduekin lanean, herrialde eta hezkuntza zein laguntza ezarpen ezberdinetan. Baso Eskola edo Forest Kindergarten proiektua lideratzen aritu da Eskozian urte luzez eta Bandera berdea (Eco Flag) lortzeko partaide aktiboa izan da.

Mamen Artero Borrue

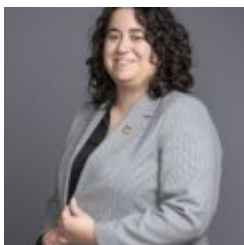
Mamen es arquitecta por la ETSAB-UPC (2004), especializada en bioconstrucción y permacultura. Postgrado en gestión cultural por la UB (2007-08). Postgrado en Seguridad y Salud en la Construcción por la ETSEIB (2010-11). Codirección del despacho de arquitectura Rabat & Artero especializado en rehabilitación y urbanismo (2005-2012) y cofundadora de El globus vermell, colectivo de arquitectos fundado en 2008 con el objetivo de empoderar a las personas en la creación de entornos construidos más sanos y sostenibles. Ha vivido y trabajado en Milano y Liverpool, actualmente coordina desde El globus vermell el programa patios x clima, que entiende las transformaciones físicas y la renaturalización de la ciudad como una oportunidad para dar herramientas a la sociedad frente a los retos que nos presenta el cambio climático.

Pilar Calçada Balcells

Miembro equipo Patios x Clima- Globus Vermell, 2019-2022 Miembro equipo coordinador ACFEBC 2019-2022 Miembro equipo coordinador 8 colors 2015-2022 Profesora de instituto, especialidad ciencias sociales y . Generalitat de Catalunya- Departament d'Educació, 1999-2022 Llicenciatura en Geografia e Historia - Universidad de Barcelona - 1995 Máster en Exclusión Social y Diversidad Cultural: Intervención Socioeducativa - Universitat de Girona, 2002. Aportaciones de la pedagogía sistémica en

la relación escuela-familia, 2008 CAI (Cuidado del Alma Infantil), Escola viva El Roure, 2008 Curso de Diseño en Permacultura, Eivissa 2010. Bases Metodológicas para la investigación educativa, UB, 2011 Congreso de Redes de Innovación Educativa, Ávila, noviembre 2011. El camino de la facilitadora (La Tienda Roja), 2016 El camino del Elder (IFFACE), 2015-2016 Seminarios on line con Bea Brigdes IFFAC Postgrado en Mediación y facilitación UZ, 2014-2015 Seminariode Planificación en Procesos Participativos, UZ, 2016 EDx U Theory, Otto Scharmer, 2017 Miembro equio coordinador FMRPC 2017-2020 <https://patisxclima.elglobusvermell.org/equip/> <https://8colors.org/> <https://catalunya.ecogood.org/category/acfebc/> <https://www.mrp.cat/> <https://iiface.or>

Estíbaliz Canto Llorente

Vitoria-Gasteizko Udaleko Hezkuntza eta Kultura Saileko zinegotzia/ordezkaria

Emma Cortes Maurel

Bartzelonako Haur eta Nerabeen Institutuko proiektu koordinatzailea, Bartzelonako Eskualde Metropolitano Ikasketen Institutuko unitate espezializatua. Bartzelonako Unibertsitateko Pedagogia Sozialeko Goi Mailako Gradua naiz, Gizarte Hezitzailea eta Jolasen eta jostailuen bidezko esku-hartzean lizentziatua naiz. Haurtzaroan eta haurren jolasean eta parte-hartzean espezializatua, 20 urte baino gehiago daramatzat proiektu sozio-hezitzaileak zuzentzen eta azken 5 urteotan politika publikoen ezagutzaren eta sustapenaren arloari lotuta, tokiko administrazioari laguntzeko bere zeregina bermatzeko. haur eta nerabeen eskubideak. Gaur egun, Bartzelonako hiriko espazio publikoan Joko Planaren ezarpena koordinatzen ari naiz. Urtero 15 ikastetxek parte hartzen duten "Transformem els Patis, naturalitzats, coeducatius i comunitaris" Udal Programaren diseinu eta kontzeptu-esparrua zuzentzen ari naiz. Jolastoki on bat izateko 6 irizpideren dokumentua prestatu dut.

Carolyn Daher

Coordinadora de la Iniciativa de Planificación Urbana, Medioambiente y Salud de ISGlobal. Es especialista en Salud Pública. Tiene un Master en Salud Pública (MPH) de la Universidad de Johns

Hopkins Bloomberg School of Public Health y BA en Ciencias Medioambientales de Brown University (EEUU) y un Master in Intervención Psicosocial de la Universidad de Barcelona. Tiene más de 15 años de experiencia conectando la investigación e implementación de programas de salud pública a nivel comunitario. Actualmente su enfoque es como los entornos urbanos puedan tener impacto en la salud de la población.

Maia del Tonto

El globus vermell, Arquitecta

Maria Laura Del Tonto Colaboradora de El globus vermell. Arquitecta por la Universidad “La Sapienza” de Roma (2006). Especializada en diseño sostenible, formadora y diseñadora en permacultura y bioconstrucción. Ha hecho el Curso de diseño de ecoaldeas de Gaia Education (2012) y la formación para formadores en Permacultura (2015). Tiene el Certificado de diseño en Permacultura (2012). Cofundadora de Renadivola-Taller d’arquitectura natural (2013-2019) que se dedicó a reformas y a la formación en bioconstrucción para infancia. El 2017 gana el Primer Concurso de cubiertas verdes del Ayuntamiento de Barcelona con el proyecto “Balcells 41”. Como arquitecta ha colaborado con la École française de Rome y con varios despachos de Roma y Barcelona.

Manoli Igartua Olachea

Enartze Larrakoetxea Arkarazo

CEIP Urduña HLHI

Reina Ruiz Bobes

Servicio Municipal de Educación, Servicio Municipal de Educación

---

Filosofian eta Hezkuntza Zientzietan lizentziaduna. Ikasketa Feministak eta Generokoak masterra. Gaur egun, Gasteizko Udaleko Hezkuntza Zerbitzuko burua da.

Ane VELASCO Lafuente

Centro de Estudios Ambientales

---

25 urte baino gehiago daramatza IGI lanean, Gasteizko udalerriaren garapen jasangarria bultzatzeaz arduratzen den erakundean. Bere zereginak, funtsean, hiri- eta lurralde-egoera berritzaileen azterketarekin, prospekzioarekin eta proposamenarekin lotuta daude, aldaketa globalaren erronken aurrean hiri jasangarriagoa, bizigarriagoa eta erresilienteagoa eratzen lagunduko dutenak. Hainbat udal-plan eta -programa planifikatzen eta garatzen parte hartu du, hala nola Tokiko Agenda 21, Eraztun Berdea, Europako Hiriburu Berdea edo Paisaiaren Hiri Foroa. Gaur egun Gasteizko Hiri eta Lurralde Azpiegitura Berdearen Sistema garatzen dihardu.

Daniel Zuazagoitia Rey-Baltar

UPV/EHU

Unibertsitateko irakasle atxikia, Zientzia Esperimentalen Didaktika Arlokoa, Gasteizko Hezkuntza eta Kirol Fakultatean (UPV/EHU). Bigarren Hezkuntzan ere irakasle lanetan aritu da eta Red de Universidades Cultivadas-eko kidea da. Campus Bizia Lab programaren barruan, "Arabako Campuseko Baratzeko Ekologikoan elkarlaneko eta diziplinarteko irakaskuntza-praktikak egitea" proiektuaren koordinatzailea da, Erasmus University Educators for Sustainable Development proiektuaren ondorio den ekimena. Ikertzaile gisa parte hartzen du "Or-Hazi:STEM-Hezi - STEMen eta Garapen Iraunkorrerako Hezkuntzaren (GIH) gaitasunak integratzea eta ebaluatzea Arabako Campuseko baratzeko ekodidaktikoan: etorkizuneko hezkuntza-eragileen ahalduntzea" proiektuan, UPV/EHUren IKD3

hezkuntza-berrikuntzako proiektu aktibo eta berrien barruan. Gaur egun, UPV/EHUren eta Gasteizko Ingurumen Gaietarako Ikastegiaren (CEA) arteko hitzarmenaren esparruan ari da lanean, aire zabaleko espazioak hezkuntza-testuinguru gisa sustatzeko, eta era horretako inguruneetan gaitasun zientifikoa garatzeko proposamen didaktiko berritzaileak diseinatzeko.

Matrikula prezioak

AURREZ AURRE	2022-06-23 ARTE
Matrikula doan	0 EUR
Irakasteko ikasten - Eusko Jaurlaritza	0 EUR
Irakasteko ikasten - Nafarroako Gobernua	0 EUR

Kokalekua

Europa Biltzar Jauregia, Gasteiz Aretoa

Av. Gasteiz, 85, 01009 Vitoria-Gasteiz

Araba